

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Kristina Johansson
031-605188

BILAGA 1 TILL
BESLUT OM
REVIDERAD
SKÖTSELPLAN
2009-10-26

Diarienummer
511-46588-2006

Sida
1(6)

Synpunkter på Länsstyrelsens skötselplaneförslag för Ödsmåls kile

Naturskyddsföreningen i Kungälv:

Vattenområdet (skötselområde 1.1) har under de senaste 25 åren försämrats som rastlokal för framför allt änder, troligen på grund att områden med bandtång och annan bottenvegetation har minskat i utbredning. Istället utbreder sig fintrådiga grönalger. För att återskapa de värdefulla bottenarna behöver närsaltsbelastningen kartläggas bättre och åtgärder för att minska belastningen vidtas. Kontrollmätningar av vattenkvalité och bottenfauna behöver göras.

Strandängarna saknar en mer detaljerad analys och åtgärdsprogram. Föreningen saknar naturvårdsverkets skötselskrift om havsstrandängar. Det som gör Ödsmåls kile speciellt värdefullt för häckande vadarfåglar är storleken på omgivande strandängar, men det kräver att hela reservatet hävdas. Idag finns stora ohävdade områden, liksom träddråer där kråkfågel spanar efter byten. Detta minskar lokalens värde. Därför anser föreningen att träd och buskar bör röjas så att en öppen strandäng återskapas där igenväxning nu skett samt att stenmurar röjs fram, vilka är värdefulla för bl a stenskvätta. Stora arealer kortvuxen saltäng med stort inslag av saltgräs bör återskapas, vilket gynnar ett flertal fågelarter. Detta förutsätter ett nötkreatursbete med en djurtäthet på 1,5-2 djur per hektar och att stängslingen förbättras. Skonor och vattensamlingar ska bevaras då de utgör viktiga födosöksområden för vadare, t ex område 6.2. Eftersom kvävenedfall redan idag är ett hot mot exempelvis klockgentiana får strandängen inte gödslas utöver betesdjurens gödslning. Grågäss och kanadagäss rastar och häckar i området, och betar även på omgivande betesmarker. Planen bör belysa detta så att konflikt med omgivande jordbruk ej blir ett problem. En fallindelning av område 6.1 behövs, så att hela området betas. Idag är vissa fallor helt obetade. Strandängsområden med mycket vecketång och tuvtåtel behöver restaureras för att gynna örter och mer värdefulla betesgräs. Förnamaterial måste transporteras bort efter slåtter. Buskröjning och bete torde bäst gynna flora och fauna i torrängsområden som idag är delvis igenvuxna. Ett nytt fågeltorn behövs. Förslag till optimal placering har tidigare lämnats.

Länsstyrelsens svar:

En rad mätningar görs vid Ödsmåls kile. Det regionala miljöövervakningsprogrammet *Bohusbäckar* startades 1988 och har samordnats av Länsstyrelsen i Västra Götalands län i ett samarbete med kustkommunerna. För närvarande innefattas 32 vattendrag som mynnar i Skagerraks västkustvatten var-

av Solbergaån/Kollerödsbäcken är ett. Provtagning sker 12 gånger per år med avseende på närsalter. För Solbergaån/Kollerödsbäcken finns idag en lång mätserie, som visar på mycket höga närsaltshalter. Halterna av fosfor har dock sjunkit jämfört med halterna som uppmättes under 1990-talets första hälft. Källfördelningsdata som finns för området visar att jordbruket är en stor källa till närsaltsbelastningen.

Länsstyrelsen arbetar för närvarande med en fallstudie, där syftet är att ta fram ett realistiskt åtgärds paket för att minska näringstillförseln från land baserat på områdets karaktär. Åtgärds paketet simuleras i modeller för att se hur åtgärderna påverkar ytvattnet i fjordsystemet innanför Tjörn och Orust, både på bassängskala och vikskala.

Bohuskustens vattenvårdsförbund gör årligen flygfotokarteringar av täckningsgrad och förekomst av snabbväxande makroalger i havsvikar längs kusten. Inom programmet finns data för snabbväxande makroalger i Öds måls kile.

Hävden bör förbättras och enligt skötselplanen står det under punkten 3.3 *Beskrivning av skötselområden* att havsstrandsängarna samt hagmarkerna ska vara välhävda vid vegetationsperiodens slut. Under punkten 3.2 *Generella riktlinjer och åtgärder* betonar Länsstyrelsen att havsstrandsängarna i stort ska vara fria från träd. Dock kan det finnas särskilda skäl att tillåta en del träd och buskvegetation. Med ett för naturtypen och området välanpassat betetryck och betesputs ska hävden skötas och de flesta av tuvorna hållas borta. Att avslagen förna transporteras bort förs in i skötselplanen under punkten 3.2 *Generella riktlinjer och åtgärder*. Att stängsel ska ses över och underhållas samt att fällindelning för jordbrukets behov får genomföras vid behov förs in i skötselplanen under punkten 4.2 *Information och anläggningar*. Att stenmurar bör bevaras och synliggöras genom att man håller dem fria från igenväxningsvegetation står under punkten 3.2 *Generella riktlinjer och åtgärder*. Att skonor ska finnas förs in i skötselplanen under punkten 3.3 *Beskrivning av skötselområden* delområde 3.1, 6.1 och 6.2. Vad avser gödsling så är det enligt miljöbalken och Jordbruksverkets föreskrifter samt åtagandeplanernas generella villkor för skötsel inte tillåtet att gödsla ängs- och betesmarker om natur- eller kulturvärden kan skadas. Länsstyrelsen anser att frågeställningen kring betande gäss inte på ett tillfredsställande sätt kan behandlas i skötselplanen, utan att eventuella problem istället bör lösas då de uppstår, genom dialog mellan markägare och andra intressenter. Det befintliga fågeltornet har nyligen restaurerats. Enligt beslutet finns inget stöd för ett nytt fågeltorn, dessutom kan tillträdesförbudet lägga hinder i vägen för tillgängligheten till ett nytt torn med annan placering. Frågan om en ny placering inom reservatet torde kräva en förändring av föreskrifterna i beslutet, vilket inte görs inom skötselplanerevideringen.

Naturskyddsföreningen har även uppdragit åt Olof Pehrsson att lämna synpunkter:

Olof Pehrsson pekar på skilda benämningar på naturtyper och Natura 2000-naturtyper. Ska även skilda skötselmetoder gälla för reservatet resp Natura-

området, och vilka bestämmelser ska vara överordnade? Han förutsätter att EG:s förordningar ska gälla, och anser därför att det borde vara mest aktuellt att bevarandeplanen enligt Naturmodellen utvecklas, istället för att revidera någon tidigare plan som inte längre bör kunna åberopas. Olof Pehrsson är kritisk till att skötselplanen revideras trots att tillräckliga kunskaper om arter och naturtyper saknas. Därmed kan man inte åstadkomma en användbar skötselplan.

Olof Pehrsson anser att den sydliga kärrsnäppan kan utnyttjas som nyckel-art. Den häckar sedan några år inte längre vid Ödsmåls kile. Den kräver ett habitat med två vegetationszoner; dels saltgräsängar på den nedre delen av strandängen som ofta översvämmas, dels rödsvingelängar som normalt sett inte översvämmas under häckningsperioden. Restaurering av kärrsnäppans habitat bör genomföras genom att områden med besvärande tuvbildning identifieras för att kunna restaureras. Viss tuvbildning i rödsvingelängarna behöver inte vara negativt då tuvorna kan utnyttjas som häckningsplats för vadare. Stenbarriärer placeras ut för att fungera som fördämningar med sedimentation av bottenmaterial som spolats iland. Vid Ödsmåls kile bryter vågerosionen ner saltgräsängarna, och en anläggning av stenbarriärer skulle vara till fördel för både jordbruket och naturskyddet. Att återställa snäppans häckningsområden skulle dessutom gynna den rödlistade skalbaggen gulvingad saltlöpare (VU) som har sin enda svenska förekomst på havsstranden vid Ödsmåls kile. Bevarandeplanen tar upp frågan om risken att annuell vegetation på driftvallar riskerar att skadas vid t ex strandstädning. Olof Pehrsson poängterar att man även bör ta hänsyn till den gulvingade saltlöparen, som är beroende av alg- och tångflagor. Betespåsläppet ska enligt bevarandeplanen ske efter att de flesta strandängsfåglar kläckt sina ungar. Enligt Olof Pehrsson är detta fel, både för djurägaren och för kärrsnäppeungarna och deras bytesorganismer.

Han är vidare kritisk till att bevarandeplanen anger att näringsläckage från jordbruket kan vara en källa till övergödning, och menar att i verkligheten är det sannolikt reningsverk och markbäddar med bristfällig reduktion av kväve som förorsakar bl a utslagningen av bandtång. Mot bakgrund av EG:s vattendirektiv förväntar han sig därför att provtagningar görs i tillförande vatten för att lokalisera höga punktutsläpp. Av särskild vikt är att kontrollera effekten av utsläpp utanför kilen från ett nytt reningsverk vid Rörtången.

Länsstyrelsens svar:

En bevarandeplan för ett Natura 2000-område kan inte ersätta ett överlappande reservats skötselplan då dessa är två skilda dokument. Bevarandeplanen är det överordnade dokumentet och skötselplanen får inte strida mot bevarandeplanen. En bevarandeplan beskriver området och de arter och naturtyper som pekats ut som särskilt viktiga ur ett europeiskt perspektiv, vad som kan skada eller påverka naturvärdena samt vad som krävs för att de ska bevaras. Skötselplanen är ett dokument som ger en detaljerad beskrivning av området, vad som ska göras i naturreservatet, samt när och hur ofta det ska göras. I skötselplanen tas utöver biologiska bevarandemål även bevarande-

mål för friluftsliv, kulturmiljö samt geologi upp. Skötselplanen fastställer också vad som är viktigast att göra om reservatsförvaltaren, d v s den som är ansvarig för naturreservatets skötsel, behöver prioritera. Ett naturreservat innefattar ofta naturtyper som inte är klassade som Natura 2000-naturtyper och dessa naturtyper tas inte med i bevarandeplanen. Skötselplanen täcker däremot in alla naturtyper. Ett Natura 2000-område med tillhörande bevarandeplan kan sträcka sig över reservatsgränsen och omfatta flera reservat varför en skötselplan för varje reservat kan vara viktig för att se vad som är aktuellt för det enskilda reservatet.

Utvecklingen inom naturvården går framåt och nya teorier och ny kunskap tillkommer ständigt. Dessutom ställs nya krav på naturvården. Att avvakta tills "tillräcklig" kunskap erhållits skulle kunna betyda att ett framtagande eller en revidering av en skötselplan aldrig kan genomföras. Skötselplanernas bevarandemål ska fungera som indikatorer som visar om dagens skötselåtgärder fungerar tillfredsställande, och därigenom bidra till att ge ny kunskap om hur olika naturtyper och arter bör skötas.

Länsstyrelsen har inventerat vegetationstyper som saltgräs/salttågsområden, rödsvingel/veketågsområden, havssäv och vassar, glasörtsamhällen, träd samt större grupper av buskar på havsstrandängarna under våren/försommaren 2008. Uppgifterna finns som grund för uppföljning. Punkten 3.3 *Beskrivning av skötselområden*, delområde 6.1 kompletteras med att tuvor i viss utsträckning bör lämnas. Länsstyrelsen kommer inte att i skötselplanen föreslå att stenbarriärer placeras ut då det skulle kunna strida mot lagstiftning i miljöbalken. För att genomföra en sådan åtgärd skulle tillstånd och/eller dispens krävas. I skötselplanen under punkten 3.3 *Beskrivning av skötselområden* förs in under skötselområde 3.1, 5.1 och 6.1 att driftvallar av tång bör sparas vid strandstädning. Den rödlistade gulvingade saltlöparen har förts in i artlistan. Bevarandeplanen ger en generell beskrivning av salta strandängar, och tidpunkten för betessläpp kan justeras efter de förhållanden som råder på en specifik lokal.

En rad vattenundersökningar görs i och kring Ödsmåls kile samt vattendrag som mynnar i området, se även svaret på synpunkterna från Naturskyddsföreningen.

Bohusläns Ornitologiska Förening och Kungälvssornitologerna:

Egentliga bevarandemål och åtgärder, åtgärdsprogram och uppföljande skötselåtgärder saknas för vattenområdet. Ett provtagnings- och kontrollprogram bör skrivas in i skötselplanen. Detta bör omfatta kontroll av bottenvegetation, bottenfauna, makroalger, cyanobakterier samt halter av totalkväve och totalfosfor, det senare även i tillförande vattendrag.

Föreningarna efterlyser en tydligare implementering av bevarandeplanen i skötselplanen, och särskilda mål och skötselåtgärder för att återfå och bevara en stabil population av sydlig kärrsnäppa.

Flera aspekter är positiva som att stenmurar hålls fria från vegetation samt att träd och buskar röjs, men ambitionsnivån bör sättas högre. Det bör i skötselplanen framhållas att hästbete är olämpligt. Det är viktigt att fläckar med viss tuvighet lämnas vid efterputsning liksom att bevara skonor och vattensamlingar. Täckningsgraden av träd och buskar bör generellt sättas ännu lägre; endast i undantagsfall bör träd och buskar få stå kvar. Strax norr om tillförande vattendrag i område 6.1 har igenväxningen gått långt. Ett särskilt åtgärds- och bevarandeprogram bör upprättas för den sydliga kärrsnäppan. Predationssäkra boplatser kan prövas, liksom fällning och styrt betestryck. Rotorkultivering görs initialt för att minska förekomsten av vecketåg och tuvtåtel. Det är viktigt med ett högt betestryck, 2 djur/ha rekommenderas. Tidigare föreslog föreningarna att man skulle satsa på utbyggnad och förstärkning av de stenbarriärer i vattnet som tidigare byggdes för att vinna större arealer strandängar från havet. Dessa åtgärder skulle kunna genomföras inom ramen för Carpe Mare eller andra stödprojekt för kustzonen, och skulle ge värdefulla saltängshabitat för vadare och gäss, samt ett utökat och bättre bete. Idag bryts saltängszonen ned genom vågerosion.

Stort behov av ett riktigt fågeltorn eller fågelplattform. Dagens torn är fallfärdigt och utgör idag en fara för fågelskådare. Såväl torn som parkeringsplats räcker inte till. Tornet bör ersättas med ett rejält torn eller plattform, och parkeringen rustas upp och utökas. Alternativt placeras en lägre plattform längre österut. Föreningarna har tidigare föreslagit alternativa platser för fågeltorn. Möjligheter att placera stättor på lämpliga ställen för att möjliggöra visst tillträde även under icke häckningssäsong bör undersökas.

Länsstyrelsens svar:

En rad undersökningar genomförs i vattenområdena i och kring Ödsmåls kile, bl a av kommunen, Länsstyrelsen och Bohuskustens vattenvårdsförbund, se även svaret på synpunkterna från Naturskyddsföreningen.

I skötselplanen under punkt 3.2 *Generella riktlinjer och åtgärder* förs in att bete av nötkreatur är att föredra.

Ett åtgärdsprogram för sydlig kärrsnäppa är under framtagande av Länsstyrelsen i Halland.

Fågeltornet har restaurerats, och parkeringen ska rustas upp. I skötselplanen anges inte att stättor placeras ut. Däremot diskuterar Länsstyrelsen och Väst kuststiftelsen gärna frågan om stättor tillsammans med föreningarna, markägare och djurhållare. Angående övriga synpunkter, se svaren på synpunkterna från Naturskyddsföreningen i Kungälv.

Bohusläns museum:

Bohusläns museum ifrågasätter generellt den typ av artlista som finns i skötselplanen, tabell 2. Listan rymmer fågelarter som kanske enbart ses vid något enstaka tillfällen per år. Silltrut finns med på listan då östersjörasen L.f.fuscus är sårbar, men knappast rasen L.f.intermedius som förekommer

vid Ödsmåls kile. Ljungpipare finns med i fågeldirektivet för att de sydliga populationerna, till vilka de rastande fåglarna vid Ödsmål inte hör, är hotade. Vad gäller kärrsnäppan så framgår det att det gäller den sydliga populationen. Det är viktigt att listan revideras så att den blir mer precis angående övriga raser och populationer. Lokalens betydelse för andra på listan införda arter såsom backsvala, fjällvråk och silvertärna ifrågasätts, och Bohusläns museum befarar att om dessa artlistor används blint kommer det gå inflation i skyddsmotiv. Det är viktigt att istället betona de arter som häckar eller näringssöker regelbundet vid lokalen, och viktigt att känna till detta när man reviderar en skötselplan, så att relevanta skötselåtgärder prioriteras. Tittar man på listan i skötselplanen skulle en tillfällig ängshök vara lika viktig som häckande sydlig kärrsnäppa, och detta är ju inte bra. De tillfälliga/sällsynta arterna kan istället läggas i en ”kuriosatabell”.

Länsstyrelsens svar:

Länsstyrelsen instämmer i att det i listan inte klargörs vilken status de olika arterna har. Vad gäller främst djur som är mycket rörliga, t ex fåglar, kan därför listan förefalla missvisande och överskatta en lokals betydelse eller värde. I fråga om andra arter, t ex kärlväxter, är dock listan till god hjälp för en förvaltare. Dessutom anser Länsstyrelsen, precis som Bohusläns museum, att det viktiga är att åtgärder anpassas efter de skyddsvärda arter som konstant eller regelbundet uppehåller sig i ett område. Utifrån listan kan inte värdet av förekomsten av ängshök respektive kärrsnäppa utläsas. Planen ger ändå tydliga signaler om vilka arter som ska prioriteras då inga åtgärder anges för kärrhöken, medan riktade åtgärder för att gynna strandängarnas fåglar ska vidtas. Att den sydliga rasen av kärrsnäppa anges specifikt i listan beror på att den anges så i bl a bevarandeplanen, rödlistan och åtgärdsprogrammet. Flera arter har strukits från listan.

Botaniska föreningen i Göteborg och Floravårdskommittén:

Anser att planen i stort är väl genomtänkt, och att fortsatt betesgång, helst med nötkreatur, bidrar till att säkerställa förekomsten av sällsynta och rödlistade strandväxter. Man föreslår att planen kompletteras med arterna liten kärrmaskros, östersjömaskros och ormtunga.

Länsstyrelsens svar:

Arterna förs in under punkt 2.6 *Vegetation, flora och fauna* och under aktuellt skötselområde (6.1).

Kungälv kommun:

Kommunen har vid tidig dialog med Länsstyrelsen framfört synpunkter på skötselplanen. Man anser att de då framförda påpekandena har justerats i planen och har inget ytterligare att tillägga.